

G. K. Świdlerska, Controlling Monitor
i racjonalność zarobcza,
Difin, Warszawa 2010r., s. 603, 604

Odchylenie kosztów – różnica pomiędzy kosztem rzeczywistym a standardowym (planowanym). Odchylenie jest określane jako korzystne (*K*), jeżeli koszty rzeczywiste są niższe od standardowych, lub niekorzystne (*N*), jeżeli koszty rzeczywiste są wyższe od planowanych.

Odchylenie kosztów zmiennych – suma odchylenia cenowego/stawki i odchylenia zużycia/wydajności. Jest to zarazem różnica między kosztem rzeczywistym ($AQ \times AP$), a kosztem standardowym faktycznie wykonanej produkcji ($SQ_A \times SP$).

- **ceny/stawki** – różnica pomiędzy rzeczywistą wartością nabycia zasobu ($AQ \times AP$) a wartością zasobu, gdyby został nabyty po cenie standardowej ($AQ \times SP$).
- **zużycia/wydajności** – wynika z innej ilości rzeczywistego zużycia zasobu ($AQ = \text{rzeczywista produkcja} \times \text{rzeczywiste zużycie na jednostkę produkcji}$) niż wymagane wg normy zużycia ($SQ_A = \text{rzeczywista produkcja} \times \text{standardowe zużycie na jednostkę produkcji}$). Odchylenie w wartościach pieniężnych obliczane jest z założeniem niezmienniej ceny, tj. według ceny standardowej (SP).

604 Podstawowe terminy

Odchylenie stałych kosztów pośrednich produkcji – różnica pomiędzy stałymi kosztami pośrednimi przypisanymi do produktów na podstawie standardowej stawki kosztów pośrednich a faktycznie poniesionymi stałymi kosztami pośrednimi.

- **budżetowe** – ta część łącznego odchylenia, która stanowi różnicę między rzeczywistymi, faktycznymi kosztami ($AQ \times AP$) a ich budżetem (standardowym poziomem stałych kosztów pośrednich = $SQ_B \times SP$).
- **rozmiarów produkcji** – różnica pomiędzy standardowymi stałymi kosztami pośrednimi obciążającymi wytworzone produkty ($SQ_A \times SP$) a standardowym poziomem kosztów stałych ($SQ_B \times SP$).
- **wydajności** – różnica pomiędzy standardowymi kosztami stałymi obciążającymi rzeczywiste wykorzystanie zdolności produkcyjnych ($AQ \times SP$) a standardowymi kosztami stałymi obciążającymi wytworzone produkty ($SQ_A \times SP$). Odchylenie wydajności obrazuje tę część odchylenia rozmiarów produkcji, która wynika ze zwiększenia (odchylenie korzystne) lub zmniejszenia (odchylenie niekorzystne) efektywności pracy w przedsiębiorstwie.
- **wykorzystania zdolności produkcyjnych** – różnica między standardowymi kosztami stałymi obciążającymi rzeczywiste wykorzystanie zdolności produkcyjnych ($AQ \times SP$) a standardowym poziomem kosztów stałych ($SQ_B \times SP$). Odchylenie wykorzystania zdolności produkcyjnych obrazuje tę część odchylenia rozmiarów produkcji, która wynika z funkcjonowania zakładu powyżej (odchylenie korzystne) lub poniżej (odchylenie niekorzystne) normalnych zdolności produkcyjnych.

Podstawowe równanie kosztów – koszt = zużycie zasobu \times cena jednostkowa zasobu.

Produkcja pomocnicza – działalność pomocnicza obejmująca wytwarzanie wyrobów i usług materialnych na własne potrzeby przedsiębiorstwa.

Produkcja w toku – nie w pełni zakończone produkty.

Produkty – aktywa wytworzone przez przedsiębiorstwo w celu ich późniejszej odsprzedaży. Obejmują wyroby gotowe, usługi i produkcję w toku.

Przeszacowanie kosztów pośrednich produkcji – obciążenie wytworzonej produkcji standardowymi kosztami pośrednimi, wyższymi od rzeczywiście poniesionych kosztów pośrednich.

Rachunek kosztów – proces identyfikowania, gromadzenia, przetwarzania, prezentowania i interpretowania informacji o kosztach dla dokonywania ocen i decyzji przez użytkowników tych informacji.

G.K. Śniderka, Controlling kosztów i rachunkowość zarobkowa,
Difin, Warszawa 2001, s. 121, 123

ANALIZA ODCHYLEŃ KOSZTÓW ZMIENNYCH

Wykonanie Actual		Budżet elastyczny Flexible budget ⁴²
Rzeczywista produkcja	Rzeczywista produkcja	Rzeczywista produkcja
rzeczywiste zużycie jednostkowe	× rzeczywiste zużycie jednostkowe	× standardowe zużycie jednostkowe
rzeczywisty koszt jednostkowy	× standardowy koszt jednostkowy	× standardowy koszt jednostkowy
<p>Odchylenie łączne $O = Op + Oq$ $O = AQ \times AP - SQ_A \times SP$</p>		
<p>Odchylenie cenowe /Odchylenie stawki $AQ \times AP - AQ \times SP$ $AQ \times (AP - SP)$</p>		<p>Odchylenie zużycia /Odchylenie wydajności $AQ \times SP - SQ_A \times SP$ $SP \times (AQ - SQ_A)$</p>
<p>gdzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – aktualne/rzeczywiste zużycie AQ – aktualna/rzeczywista cena AP – standardowe zużycie oparte o rzeczywiste rozmiary działalności (rzeczywista produkcja × standardowe zużycie jednostkowe) SQ_A – standardowa cena SP – odchylenie łączne O – odchylenie zużycia/wydajności O_q – odchylenie ceny/stawki O_p 		

ANALIZA ODCHYLEŃ KOSZTÓW STAŁYCH

Wykonanie Actual	Budżet statyczny Master (Static) Budget		Budżet elastyczny Flexible budget ⁴⁵
Rzeczywista produkcja	Planowana produkcja	Rzeczywista produkcja	Rzeczywista produkcja
rzeczywiste zużycie jednostkowe	× standardowe zużycie jednostkowe	× rzeczywiste zużycie jednostkowe	× standardowe zużycie jednostkowe
rzeczywisty koszt jednostkowy	× standardowy koszt jednostkowy	× standardowy koszt jednostkowy	× standardowy koszt jednostkowy
<p>Odchylenie łączne $AQ \times AP - SQ_A \times SP$</p>			
<p>Odchylenie budżetowe $AQ \times AP - SQ_B \times SP$</p>		<p>Odchylenie rozmiarów produkcji $SQ_A \times SP - SQ_B \times SP$ $SP \times (SQ_A - SQ_B)$</p>	
		<p>Odchylenie wykorzystania zdolności produkcyjnych $AQ \times SP - SQ_B \times SP$ $SP \times (AQ - SQ_B)$</p>	<p>Odchylenie wydajności kosztów stałych $AQ \times SP - SQ_A \times SP$ $SP \times (AQ - SQ_A)$</p>
<p>gdzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – aktualne/rzeczywiste zużycie AQ – aktualna/rzeczywista cena AP – standardowe zużycie oparte o rzeczywiste rozmiary działalności (rzeczywista produkcja × standardowe zużycie jednostkowe) SQ_A – standardowe zużycie wg budżetu (standardowa produkcja × standardowe zużycie jednostkowe) SQ_B – standardowa cena SP – odchylenie łączne O – odchylenie zużycia/wydajności O_q – odchylenie ceny/stawki O_p 			